

THE CULTURAL VALUES OF THE ROMANIAN IMMIGRANTS IN CANADA**Elena Basarab (Cocoș), PhD Student, University of Craiova**

Abstract: The contemporary man has the strong belief of belonging to a certain cultural and geographic space. The immigrants hold on to the maintaining of their ethnocultural specificity in the official institutional system of the society that has welcomed them, meanwhile their interest is first of all to become recognized citizens of the foster country and enjoy the same equal rights. The cultural values, the customs, traditions, symbols and most of all the perceptions regarding this cultural differences have an influence on the interpersonal relationships at an individual level. The paper's purpose is to target cultural, national and regional aspects in the context of research of the identity phenomenon and it is detailing the concept of interculturalism, cultural diversity and multicultural education. The general objective of the paper is the evaluation of the interethnic climate in Canada, the identification of the values, the dialogue patterns and acknowledgement of the preservation of customs and traditions of Romanian groups established in this country, but also the social interaction form the perspective of the communication and interpersonal relationships between them and other immigrants on the Canadian land.

Keywords: Romanians in Canada, immigrant, cultural values, interculturalism, social interaction

Diferențele culturale care provin din istoria și evoluția fiecărei națiuni sunt importante în identitatea acelei națiuni pentru păstrarea valorilor culturale și pentru dezvoltarea de relații transculturale de natură economică sau socială. Valorile culturale, obiceiurile, tradițiile, simbolurile, dar mai ales percepțiile față de aceste diferențe culturale influențează relațiile interpersonale la nivel individual.

Orice cultură dezvoltă și o serie de valori sau norme sociale, care vor determina rezolvarea satisfăcătoare a unor conflicte inevitabile sau, pur și simplu, vor reglementa raporturile interindividuale. O dată dezvoltate aceste valori și convenții sociale, comunitatea le va transmite prin intermediul educației.

În timpul regimului comunist România a trecut printr-o perioadă de izolare și de îngrădire a identității, sub toate aspectele ei (culturală, religioasă, socială). Schimbările politice care au urmat după '89, odată cu deschiderea granițelor, au condus la un val masiv de emigrări din România. Cei mai mulți români s-au îndreptat temporar către statele din Europa Occidentală, îndeosebi spre Italia, Franța, Spania, datorită fondului lingvistic comun, iar în afara continentului european au ales SUA, Canada și Australia, plecarea având, de regulă, un caracter definitiv.

Lucrarea vizează aspectele cultural- naționale și regionale în contextul cercetării fenomenului identitar și detaliază conceptul de interculturalitate, diversitate culturală, educație multiculturală, urmărește să analizeze profilul socio-cultural al românilor din Canada, cu accent pe dialogul intercultural și pe activitățile întreprinse de comunitatea românească din Canada, în scopul promovării și menținerii culturii și valorilor naționale.

Identitatea reprezintă sentimentul de apartenență la un grup social cu care individul împărtășește în comun o serie de sentimente. Sentimentul de apartenență se poate manifesta cu privire la familie, țară, popor, etnie, ideologie, grup profesional etc. De altfel, din aceste „tipuri” de sentimente de apartenență derivă diversele forme de identitate precum: identitatea națională, identitatea etnică, identitatea de grup. Marea majoritate a primului val de emigranți

români în Canada a sosit în Lumea Nouă înaintea primului război mondial, mai precis între anii 1907-1913, în special din motive de ordin economic. Unii au venit în Canada pentru a se stabili aici și a prinde rădăcini. Primind pământ gratuit din partea Guvernului Canadian, s-au îndeletnicit cu agricultura, ca și acasă, în Bucovina, stabilindu-se în regiunea preerilor - Saskatchewan, Alberta și Manitoba. Au defrișat păduri, mărinind suprafața de teren arabil, au construit drumuri, și-au construit case și ferme.

Alții au venit în Canada în speranța de a câștiga ceva bani și de a se reîntoarce în satele lor, unde să-și cumpere pământ împreună cu familia. Aceștia s-au îndreptat spre centrele industriale, orașe ca Montreal, Hamilton, Windsor sau Regina, unde puteau lucra în fabrici, în construcții sau spre minele din Ontario

Izbuclnirea razboiului în 1914 i-a împiedicat pe mulți să se întoarcă în țară; după încheierea păcii, unii s-au hotărât să se stabilească definitiv aici, iar alții s-au reîntors în România.

Între 1920-1922 un număr însemnat de români au sosit în Canada, în special pentru a se reuni cu familia. Criza economică de la începutul deceniului al treilea, a făcut să scadă cota de emigrare în Canada. O creștere a emigrației în Canada s-a simțit imediat după al II-lea război mondial și, mai târziu, în ultimii 5-7 ani.

În Alberta se află localitatea Boian, ai cărei locuitori erau, între cele două războaie mondiale, în majoritate români bucovineni. Descendenții lor, din a doua și a treia generație, nu mai vorbesc, cei mai mulți dintre ei, românește, dar numele localității a rămas românesc.

Un număr apreciabil de români muncesc în industrie în Toronto și în Ottawa. Alte orașe în care se găsesc mulți romani sunt Hamilton și Windsor..

Examinând tabloul general al emigrației române în Canada se observă că, dacă primul și al doilea val cuprindeau mai ales țărani veniți din Transilvania, Bucovina sau Dobrogea, ultimele valuri cuprind români de pe tot teritoriul țării, cu deosebire din Vechiul Regat.

Cei dintâi emigranți s-au stabilit în Canada din motive economice, întărite de motive politice și religioase; cei din valul de după război au fost acceptați în Canada ca refugiați politici; ultimii veniți au ales calea exilului din diverse motive: politice, economice sau dintr-o simplă aventură.

Copiii născuți în Canada din părinți români aveau puține posibilități de a învăța limba română, una dintre acestea fiind la școlile cu caracter religios de pe lângă biserici. Ele funcționau, de cele mai multe ori, sâmbăta și duminica și de aceea erau cunoscute și sub numele de școli duminicale. Trăind într-o țară străină, unde în mod oficial totul era în engleza, copiii emigranților români nu vorbeau româna perfect. Puteau comunica în aceasta limbă, uneori presărataă cu cuvinte englezești. În ultimii ani, situația s-a schimbat. Majoritatea imigranților români în Canada sunt oameni educați. Venind aici ca turiști singuri și stabilindu-se apoi definitiv în Canada, unde-și aduc familia în 1-2 ani sau venind cu familia de la început. Noii emigrați români în Canada vorbesc acasă cu copiii lor în limba română. Dar aceasta situație durează doar câțiva ani). Multora le lipsește, însă, hrana spirituală, locurile, oamenii și obiceiurile din țară.

Cei din prima generație rămân mereu cu acel gol în suflet. Copiii lor, însă, nu mai au neliniștea părinților, nu mai trăiesc între două lumi, aceea de acasă și aceasta de aici. Pentru ei, cealaltă lume există numai din povești. Trezar numai la numele de România și român.

Românii, indiferent de data sosirii lor în Canada, au adus cu ei un adevărat tezaur cultural, de sursă folclorică - cântece, dansuri, costume populare, icoane pe lemn și pe sticlă, artizanat - de care se simt, pe drept cuvânt, foarte mândri. Sărbătorile, fie religioase sau laice, prilejuiesc întruniri ale comunității din oraș sau din sat și, cu această ocazie, se alcătuiește un program ce cuprinde, aproape invariabil, un spectacol de cântece, dansuri în costume naționale. Trupele folclorice românești participa deseori, în colaborare cu alte grupuri etno-culturale, la realizarea unor mari spectacole. Paralel cu nevoia de a avea o biserică pentru perpetuarea credinței strămoșești, românii din Canada au simțit și necesitatea de a se grupa în societăți de într-ajutorare și în asociații culturale. De-a lungul timpului, au apărut multe asemenea organizații care au prosperat un număr de ani și apoi au dispărut. Există, însă, asociații ce au avut o contribuție deosebit de importantă pentru promovarea valorilor și tradițiilor românești în Canada. Printre acestea la loc de cinste se numără: „Graiul românesc” din Windsor, Asociația Culturală Română din Hamilton, „Mihai Eminescu” din Regina, Asociația Română din Canada și Federația Asociațiilor Române din Canada, ambele cu sediul la Montreal, Cenuclul literar artistic Observatorul din Toronto etc.

Prima asociație de cultură a fost cea din Montreal, 1912, numită *Societatea Română de Ajutor și Cultură*. Ea a fost succedată de *Dulcea Bucovina*, care a avut o activitate rodnică în perioada dintre cele două războaie mondiale. Alte societăți: *Societatea Uniunea Românilor* - Hamilton, Ontario; *Graiul Românesc* - Windsor, Ontario; *Mihai Eminescu* - Regina, Saskatchewan.

Toate aceste societăți au jucat un rol deosebit de important în viața socială a românilor-canadieni, în special până în perioada crizei economice. Funcția lor culturală și socială a început să fie suplinită de parohie, prin asociațiile de femei și corurile parohiale.

Cu timpul, limba utilizată în cadrul activităților acestor asociații a devenit, tot mai mult, engleza, cu excepția comunităților din est unde a existat un flux mai mare de emigranți ce a alimentat coloniile românești cu noi emigranți.

(http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=772)

În conștiința omului contemporan din Europa, convingerea unei apartenențe la un anumit spațiu cultural și geografic este destul de clară. Deși este preocupat zilnic cu problemele existențiale de pe prima treaptă a piramidei lui Maslow, românul știe că este creștin poate tot la fel de mult ca și faptul că aparține unei anumite comunități rurale sau orășenești.

În cultura noastră națională născută sub auspiciile romantismului, dorința de cunoaștere a profilului spiritual al poporului, pentru a-i reliefa specificitatea națională i-a preocupat atât pe gânditorii Școlii Ardelene care au subliniat în mod expres latinitatea limbii române, așa cum afirmase deja Dimitrie Cantemir, cât mai ales pe scriitorii din secolul al XIX-lea, unul dintre fiind Mihail Kogălniceanu, care era interesat de compuneri originale menite să reflecteze *duhul național*, deoarece traducerea, imitațiunile și adaptările nu pot face o literatură adevărată. Specificul național, conturat într-un lung proces istoric, rezultă din chiar natura actului de creație ce stă sub semnul originalității, constituind modul firesc de existență a artei și culturii. În cultura noastră limba a avut o importanță istorică deosebită, fiind primul argument invocat în favoarea comuniunii de neam și cultură, în dovedirea existenței pe acest teritoriu ca popor unitar. Limba română este o limbă unitară, fără dialecte și fără deosebiri între limba scrisă și cea vorbită.

Trăsăturile care evidențiază legăturile dintre creația cultă și creația populară reprezintă o particularitate cu urmări evidente în arta și cultura română. Creația folclorică a influențat continuu arta cultă, fiind o sursă de inspirație.

În această lume a valorilor estetice, ceea ce contează este sensibilitatea și talentul ce determină rostirea frumosului, rezultând creații orale ce au acces în sfera elevată a valorilor.

Deși colindele au încetat de mult a mai fi simple formule tradiționale cu scop practic, ele au devenit adevărate texte poetice, exemplu de devenire a felului în care cântul popular românesc prin evoluția de la tradiția magică a ajuns la o formă cu adevărat artistică îmbinând în mod sincretic muzica, poezia și dansul într-un spectacol unic, național și tradițional. Originalitatea culturii române se manifestă nu doar în operele tematice ce descriu și definesc națiunea ci și în modul în care asimilează motivele de largă circulație. (Blaga, p. 45).

Nu există doar un pluralism religios în Canada, ci și un pluralism etnic-cultural și etic. Pluralismul nu este o caracteristică exclusiv occidentală și nu este un fenomen în totalitate nou, dar astăzi se prezintă și este conceput cu unele conotații tipic contemporane, noi, și a devenit un fenomen mondial care implică popoarele, culturile și religiile. Acestui fenomen trebuie să i se răspundă cu o nouă atitudine: în fața străinului și a necunoscutului se nasc sentimente de teamă, de anxietate, de precauție. Pe de altă parte, străinul poate să fascineze, deoarece ar putea să trezească o capacitate latentă și necunoscută din noi. În limbajul modern termenul *pluralism* înseamnă și coexistența, în cadrul aceleiași societăți, de poziții intelectuale, culturale și ideologice atât de diferite și de opuse între ele, încât se contrazic într-un mod care nu lasă spațiu unei posibilități de dialog și unitate.

În realitate, este vorba despre o toleranță față de orice concepție de lume și de viață și se exprimă, ca metodă de soluționare a conflictelor, prin compromisul și dezbateră politică. (Favaro, p. 13). Raporturile dintre economie și etică necesită o redefinire a primatului persoanei umane față de lucruri și a muncii față de bani.

Interdependența ne face să trăim într-un echilibru instabil. Efectele pozitive și negative ale alegerilor trebuie să fie luminate de o conștiință planetară, care să fie deschisă dincolo de viitorul imediat. Mondializarea încredințează diferite misiuni politicii și culturii, deoarece vor trebui să știe să înfrunte creșterea inegalităților, dezvoltarea ce va produce tot mai mulți șomeri, progresul bunăstării care nu este însoțit și de o adecvată creștere umană a persoanelor. (http://www.cse.uaic.ro/_fisiere/Documentare/Suporturi_curs/II_Cultura_si_religie_in_europa.pdf)

Conform lui Kymlicka comunitățile etnoculturale ajunse în noile formațiuni statale create în urma schimbărilor istorice sunt *minorități naționale*. „Față de acestea, scopul imigranților veniți individual sau cu familia este de a se bucura de o sferă cât mai largă a drepturilor rezultate prin obținerea cetățeniei, și de a se integra cât mai rapid ca membrii cu drepturi egale în societatea care i-a primit.” (Salat, L., *Puncte de vedere la interpretarea multiculturalismului în România* în *Altera*, nr. 15/2000, p. 27 (articol în care sunt expuse pe larg opiniile lui Kymlicka din *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*, Clarendon Press, Oxford, 1995).

Comunitățile formate de imigranți – pentru denumirea cărora Kymlicka folosește termenul de *grup etnic* – țin și ele la păstrarea culturii lor, iar lupta dusă de acestea pentru drepturile lor constituie de obicei parte a strădaniilor de recunoaștere a identității lor, dar ei nu

doresc ca acest lucru să fie asigurat de sistemul instituțional paralel al autoadministrării și autonomiei, ci prin forțarea cadrelor instituționale și legislative ale societății care i-a primit, în așa fel încât acestea să devină mai permissive și mai tolerante față de diferențele etnoculturale. Statele care cuprind în interiorul lor minorități naționale sunt numite de Kymlicka state *multinaționale*, în timp ce pentru statele care primesc un număr mare de imigranți folosește termenul de *polietnic*. Din această diferențiere rezultă o concluzie importantă: statele care au în componența lor minorități naționale nu pot fi considerate, în concepția lui Kymlicka, state naționale. (Salat, L., p.28 ,articol în care sunt expuse pe larg opiniile lui Kymlicka din *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*, Clarendon Press, Oxford, 1995).

Cealaltă sursă a diversității etnoculturale o constituie *emigrarea*. Până la sfârșitul anilor cincizeci, începutul anilor șaiszeci, statele care primeau imigranți duceau o politică de asimilare, aplicând dispoziții care aveau menirea să asigure alinierea și asimilarea totală a imigranților la normele culturale dominante. Începând cu anii șaptezeci, aceste state au renunțat treptat la politica de asimilare, introducând o practică mai tolerantă față de identitatea culturală sau obiceiurile imigranților. Ca urmare, imigranții și-au putut păstra și practica tradițiile, au putut înființa în acest scop asociații bazate pe voluntariat, adevărându-se rapid faptul, ca și aceia dintre ei care au o identitate culturală marcantă și o conștiință etnică dezvoltată se pot integra în sistemul instituțional al țării care i-a primit, și își pot însuși limba oficială pentru a deveni cetățeni loiali și productivi.

Atașamentul imigranților față de cultura lor, opoziția lor față de tendințele asimilaționiste, nu înseamnă că grupurile de imigranți ar pretinde un sistem instituțional pe care-l percep ca fiind indispensabil pentru afirmarea culturii lor și a societății paralele, așa cum se întâmplă de obicei în cazul minorităților naționale. Imigranții țin la păstrarea specificității lor etnoculturale în cadrul sistemului instituțional oficial al societății care i-a primit, în timp ce interesul lor este în primul rând acela de a fi cetățeni recunoscuți ai curentului principal al societății, care să se bucure de drepturi egale.

Pluralism și multiculturalism nu sunt prin ele însele niște noțiuni antitetice, incompatibile. Dacă multiculturalismul este înțeles ca o stare de fapt, ca o expresie care înregistrează existența unei multitudini de culturi nu contravine unei concepții pluraliste despre lume, fiind doar una din posibilele configurații istorice ale pluralismului. Dacă însă multiculturalismul este declarat o valoare, și nu una oarecare, ci prioritară, atunci discuția se schimbă. În acest caz pluralismul și multiculturalismul riscă să intre în coliziune. (Todi, A., *Aspecte lingvistice și socio-lingvistice ale comunicării în spațiul virtual: chatul* comunicare prezentată la Sesiunea națională de comunicări științifice Centenar Mircea Eliade și Mihail Sebastian, Alba Iulia, 25-26 mai 2007, sub tipar în *Annales Universitatis Apulensis, Philologica*, Alba Iulia, 8/2007).

Politica educațională multiculturală urmărește două scopuri pedagogice determinante: unul este creșterea și dezvoltarea personalității elevilor minoritari, iar celălalt este ameliorarea relațiilor dintre persoanele aparținând grupurilor de culturi și situații sociale diferite. Pornind de la ideea educației interculturale și bazându-se pe argumente fundamental-morale, multiculturalismul pedagogic dorește să realizeze respectul dintre culturi.

Concluzii:

Evenimentul definitoriu al acestui secol îl reprezintă trăirea diversității, a diferenței și a eterogenității societății. Ca urmare a proceselor transnaționale ale producției, consumului și comunicării, bunurile realizate la mari distanțe, evenimentele petrecute la mii de kilometri de noi, devin experiențe cotidiene. Trăirea alterității, a condiției de străin devine și mai determinantă în locurile care sunt tinte ale migrației în masă. Odată cu imigranții străini ia naștere căutarea unor noi forme de recunoaștere a celor care, deși au fost și până atunci, discursurile societății i-au redus la tăcere ori i-au uitat la periferia vieții publice: minoritățile etnice autohtone sau cele care au imigrat mai demult.

Diferențele sociale și culturale dintre cei de origine diferită, reprezintă o provocare atât pentru sfera politică, interesată să găsească soluții pentru astfel de situații, cât și pentru acele științe sociale care se angajează la o interpretare a acestora. Răspunsurile generate de această provocare au creat un nou tip de discurs: *multiculturalismul*.

Multiculturalismul reprezintă una dintre cele mai celebre și controversate tematici ale timpului nostru. Multiculturalismul este un discurs pentru o modernitate târzie, care prezintă, interpretează și reevaluează experiența socială a diversității și a diferențelor. Multiculturalismul pune accentul pe diferențiere și diversitate. *Cultura, identitatea și politicul* devin categorii centrale ale dezbaterii și ale discursului public, context în care dobândesc noi sensuri.

Nu este încă clar dacă am devenit ori nu cu toții multiculturaliști. Că trăim într-o societate multiculturală e clar, dar dacă acceptăm ori nu premisele multiculturalismului ca politica/ideologie rămâne încă o întrebare deschisă.

Preocuparea pentru aspectele culturale, identitare vizează efectiv spațiul culturii. Statul - dacă este multicultural - este format din diferite comunități, și nu este proprietatea niciuneia.

Ultima perioadă a adus schimbări rapide și spectaculoase în viața românilor de pretutindeni. Factorii care le-au determinat sunt multipli: căderea regimului comunist, care a facilitat românilor din țară și din fostul lagăr comunist posibilitatea de a trece granițele, cu restricții din ce în ce mai puține, în diferite scopuri: turistic, educativ, financiar sau – pentru a folosi o formulă tocită din vremea dictaturii ceaușiste – pentru „reîntregirea familiei” etc.; relaxarea condițiilor de emigrare impuse românilor și altor țări de către anumite state (Canada, Noua Zeelandă, Australia) pentru românii din România, beneficiile intrării în Uniunea Europeană, coroborate cu aspecte mai puțin plăcute ale democrației românești (instabilitatea politică și economică în anumite intervale ale perioadei postdecembriste; creșterea șomajului, în special în rândul tinerilor și al populațiilor din anumite zone defavorizate; marginalizarea, în țară, a anumitor meserii prin privatizarea și schimbarea profilului unor fabrici și uzine) oferă românilor o oportunitate nesperată de angajare și obținere de câștiguri (adesea net superioare celor din țară) în diverse profesii solicitate pe piața muncii occidentale; utilizarea pe scară din ce în ce mai largă a internetului, care favorizează comunicarea, reducând distanțele dintre oameni. Ca o consecință, directă sau indirectă, a tuturor factorilor menționați (cu pondere diferită de la o situație la alta), numărul românilor plecați din țară, temporar sau definitiv, a crescut vertiginos în ultimii ani.

O privire, fie ea și sumară, pe paginile de internet ale românilor din străinătate, ne relevă problemele cu care se confruntă comunitățile românești din afara României: problema adaptării la noile condiții de viață și de muncă; necesitatea presei în limba maternă; educația

(a se vedea, de pildă, situația comunităților românești recent formate, prin emigrarea multor români în străinătate (la muncă, la studii, prin căsătorie etc.); problema păstrării specificului cultural (religie, credințe, obiceiuri etc.) și lingvistic într-un mediu străin; în sfârșit (dar nu în ultimul rând) – un factor greu de pus în „ecuație” și de evaluat statistic: dorul, cuvânt și sentiment care apar destul de frecvent exprimate în spațiul virtual, fie că este vorba despre publicațiile online ale românilor din afara granițelor, despre pagini de internet ale comunităților românești din străinătate, despre bloguri sau forumuri de discuție. Poate că nu întâmplător unul dintre site-urile făcute pentru românii din străinătate poartă tocmai acest nume: dor de țară (www.rdt.dordetara.ro, înființat de postul de radio cu același nume). Publicațiile online și site-urile românilor exprimă clar intenția de a stabili o comunicare între românii de pretutindeni în vederea păstrării și promovării ideii de român.

BIBLIOGRAFIE:

Blaga, L., *Isvoade*, Editura Minerva, București, 1972, p. 45

Favaro, G., *Il dialogo interreligioso*, Editrice Queriniana, Brescia 2002, p. 13

Salat, L., *Puncte de vedere la interpretarea multiculturalismului in Romania*” in *Altera*, nr. 15/2000, pp. 27-28 (articol în care sunt expuse pe larg opiniile lui Kymlicka din *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*, Clarendon Press, Oxford, 1995).

Todi, A., *Aspecte lingvistice și socio-lingvistice ale comunicării în spațiul virtual: chatul* (comunicare prezentată la Sesiunea națională de comunicări științifice Centenar Mircea Eliade și Mihail Sebastian, Alba Iulia, 25-26 mai 2007), sub tipar în *Annales Universitatis Apulensis, Philologica*, Alba Iulia, 8/2007.

***http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=772

***<https://adinterculturala.wordpress.com/studii-in-arhiva/romanii-din-afara-granitelor-structuri-de-comunicare-si-identificare-culturala-in-spatiul-virtual/>

*** [http://www.cse.uaic.ro/_fisiere/Documentare/Supporturi_curs/II_Cultura și religie în europa pdf](http://www.cse.uaic.ro/_fisiere/Documentare/Supporturi_curs/II_Cultura_și_religie_în_europa.pdf).

www.rdt.dordetara.ro

***Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului “Cultura româna și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077 sau „This paper is supported by the Sectorial Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), financed from the European Social Fund and by the Romanian Government under the contract number SOP HRD/159/1.5/S/136077”